

Euroopa Komisjoni avalik konsultatsioon: Roadmap on the Chemicals Strategy for Sustainability (CSS). Kemikaalid – kestlikkust toetav strateegia (mürgivaba keskkond ELis)

Eesti Keemiatööstuse Liit kutsub üles koostama kestlikku arengut toetavat kemikaalide strateegiat, mis võtab arvesse kemikaalide olulist rolli kliimaeesmärkide saavutamisel, tagab inimeste tervise ja keskkonna kõrgetasemelise kaitse, kuid samas säilitab Euroopa keemiatööstuse ettevõtete konkurentsivõime. See uus strateegia peab soodustama innovatsiooni ja digitaliseerimist materjalide ringlussevõtu eesmärgil.

1. Euroopa Liidus on juba loodud kemikaale reguleeriv terviklik raamistik, mida tuleks edasi arendada ja tõhusamalt jõustada.

EL REACH-määruse rakendamine on aidanud vähendada kemikaalide ohtu inimeste tervisele ja keskkonnale, tekitanud kõige põhjalikuma andmebaasi keemiliste ainete ohtude ja riskide kohta ning samas taganud kemikaalide vaba liikumise kogu EL-s.

Tulevase kestlikkust toetava kemikaalide strateegia prioriteetid peaksid eelkõige lähtuma **hiljutises REACH toimivuskontrollis** väljatoodud parendamist vajavatest lünkadest: dubleerimise eemaldamine, koormus ja menetluste tempo; rakendamine ja jõustamine eriti imporditud toodetele; ohtude ja ohutuse alase teabe edastamine.

Samuti peaks CSS keskenduma mõne rakendusküsimuse lahendamisele: vajaduse korral registreerimistoimikute täiustamine, kõige keerukamate andmenõuete selgitamine loomkatsete minimeerimise eesmärgiga, ohutu kasutamise teabevahetuse tõhustamine ja digitaliseerimine tarneahelas, riskijuhtimisvõimaluste analüüsi tööriista täiustamine, kuna erinevates õigusaktides on ebaühtlus riskijuhtimisotsuste kohta. Need lüngad tuleks täita õigusraamistiku lihtsustamise ja tugevdamise kaudu, mitte keemiatööstusele täiendava koormuse lisamisega.

2. Võrdse konkurentsi tagamine ja jätkusuutlikke lahendusi toetavad stiimulid

Ülemaailmne kemikaalide tootmise suur kasv kolmandates riikides ja kiired tehnoloogilised muutused on peamised ELi kemikaalitööstuse ees seisvad väljakutsed. Põhikemikaalide tootmine väljaspool EL-i, on osaliselt tingitud selle valdkonna kõrgest reguleeritusest EL-is, eriti farmaatsiatoodete või biotsiidide puhul. Seda näitasid ka hiljutised COVID-19 pandeemia sündmused, mille raames regulatsioonide ajutine leevendamine tõstis märgatavalt desinfitseerimisvahendite tootmiskahte, mis eranditeta oleks kahjuks olnud võimatu. Teisest küljest on tootmise kolmandatesse maadesse kolimise ajendiks ka osalised lüngad imporditavate toodete reguleerimises ning samuti puudulik jõustamine/järelevalve nõuete täitmise üle. Järelevalve nõrkuse tõi COVID-19 kriis ka välja, kuivõrd tarbijateni jõudsid registreerimata desovahendid, palju toimus desovahendite ümbervillimisi teiste tootjate pakendisse, vältimaks registreerimisega kaasnevat kulusid ja toimeaine heakskiidetud tarnijaid. Selline tegevus on lubamatu ja tarbija tervist ohustav.

EL regulatiivne raamistik on takistanud ka vajalike kemikaalide väljaarendamist ja kodumaist tootmist. Näiteks uute ainete registreerimise kõrge hind pärsib teadusuuringuid ja arendustegevust. Nõustume tegevuskavas esitatud ettepanekuga, mille kohaselt tuleb

suurendada teadus- ja arendustegevuse rahastamist, kuid see peaks toimuma nii, et väiksemaid ettevõtteid ei jäetaks tahtmatult bürokraatia tõttu kõrvale.

Euroopa roheleppe ringmajanduse eesmärkide täitmiseks on vaja jätkusuutlikke ja konkurentsivõimelisi Euroopa lahendusi segude ja toodete vaba ringluse tagamisel standardite ja nõuete ühtlustamise kaudu. Samuti peaks CSS pakkuma praktilisi lahendusi, mis võimaldaksid kvaliteetsete ringlussevõetud materjalide tootmist. Tööstustele peavad olema kättesaadavad vahendid kemikaaliohutuse alaste katsete kiirendamiseks, viies samas loomkatsed miinimumini. Kindlasti on erinev võimekus nii liikmesriigiti kui ka erinvaltel ettevõtetel, eriti VKE -l, täita kemikaaliohutuse nõudeid. Selle lünga täitmiseks on vaja tõsta üldist kemikaaliohutusala kompetentsi ning selleks välja töötada vastavad toetusmeetmed.

3. Esilekerkivad ja teaduslikult keerukad teemad vajavad proportsionaalset ja kindlat lähenemisviisi

Kogu kemikaaliohutuse poliitika saab baseeruda ainult ennetusel ning teaduslikul arusaamisel sellest, kuidas ohtlikud kemikaalid mõjutavad inimeste tervist ja keskkonda.

Viis sajandit tagasi elanud meedik Paracelsus on jätnud inimkonnale kuldse lause: "Kõik ained on mürgised, sest mürgiste omadusteta aineid pole olemas. Küsimus on vaid selles, kui suurt kogust me millegi jaoks kasutame". Seetõttu on mõjude selgitamiseks vaja riskihinnanguid.

REACH toimivuskontroll tõi välja lüngad teadmistes sisesekreetsioonisüsteemi kahjustajate (ED), kemikaalide koosmõjude(kokteilefekt) ning keskkonda akumulatsioonivate kemikaalide kohta. Selliste lünkade täitmiseks tuleks kasutada proportsionaalset ja kindlat lähenemisviisi - teadus peab jääma otsustamise keskmesse. Teadusliku ebakindluse korral tuleks kasutada järkjärgulist regulatiivset lähenemisviisi: näiteks peaks esimene samm piirduma määratletud kohaldamisalaga, keskendudes peamistele keskkonda vabanemistele ja riskidele, ning põhinema olemasolevatel andmetel. Ülevaatamine peaks järgnema teises etapis. Igal juhul peavad riskihindamise ja -juhtimise keskmises olema realistlikud kokkupuutehinnangud. Tööstustel on kasvav vajadus terviklikuma ja integreerituma lähenemisviisi järele kemikaalide, mille ohtlikkus, risk või rühmana toimimine on sarnane, riskihindamisel. REACH esialgne idee oli aine toksikoloogiliste omaduste väljaselgitamisel vähendada loomkatseid ja kasutada rohkem alternatiive nagu olemasolevate katseandmete võrdlemine ja ülekandmine, kirjandus ja QSAR meetod. Kahjuks pole see praktikas realiseerunud. Uus CSS peaks nüüd rohkem soodustama alternatiive, eriti kui eesmärk on täita lünki teadmistes ainete ED omaduste, keskkonnas püsimise ja kokteilefektide kohta.

4. Ohtude ja ohutuse alase teabe edastamise lihtsustamine.

Kemikaalide kasutamisel on vaja tõsta tarbija teadlikust, kasutades selleks digilahendusi edastamiseks adekvaatset infot kemikaali ohtlikkuse ja toimivuse kohta. Tänapäevane info jõuab

tarbijani vastavalt CLP määruses nõutud märgistusnõuete kohaselt, mis tähendab, et kemikaali turustaja peab oma pakendid märgistama korrektselt.

Märgistamisel esineb sageli teabega ülekoormatust, nt mitmes keeles on trükitud liiga palju teksti või kemikaalide nimesid, mida tarbijad ei tunne. Kui ohu- ja hoiatuslaused on korrektsed, siis on leviv trend, et muu info osas antakse toodete kohta jätkuvalt palju olematuid, segaseid või katteta lubadusi. Seega lünk CLP määruses ohtlike segude kohta tuleks täita analoogselt kosmeetikamääruse alusel toote väidetele rakendatud nõuetega. Ohtude ja ohutuse alase teabe edastamist tarbijatele on vaja parandada ja lihtsustada, kasutades digitaalseid tehnoloogiaid, sealhulgas nt QR koodi.

Ohutuskaardis sisalduv info on sageli väga mahukas, eriti mis puudutab kokkupuutestsenaariume. Seega tuleks kaaluda regulatiivselt SDS-ga edastatava ohutusteabe lihtsustamist allkasutajate jaoks.

5. Andmeid ohtlike ainete kohta tuleb kasutada õigesti ja mitte eksitavalt

CSS teekaardis tuuakse välja, et 2018. aastal moodustavad ohtlikud kemikaalid ikka 74% kogu Euroopas toodetavast kemikaalide mahust. Arvestades, et üha enam aineid klassifitseeritakse CLP-määruse kohaselt ohtlikeks ning et need tootmismahud hõlmavad suurtes kogustes vaheaineid (olemuselt ohtlikud, kuid ei vabane protsessidest), toodi see 74% eraldi välja, illustreerimaks, et „keemiline saastus põhjustab otsest kahju”. Selline andmete eksponeerimine on eksitav. Kindlasti peaks Euroopa Komisjon pingutama, et väärarusaama kemikaalide ja keemiatööstuse kahjulikkusest kummutada ning välja töötada alternatiivsed mõõdikud progressi näitamiseks.

Keemia- ja keemiatööstuse alaste teadmisteta ei saa arendada nii majandust kui ka ühiskonda tervikuna ning läbi viia rohepööret.